



JINJA JOINT EXAMINATIONS BOARD
MOCK EXAMINATIONS 2022
MWONGOZO - KARATASI YA KWANZA P320/1

SEHEMU A: UFAHAMU

1. Barani Afrika kwakosekana haki kwa sababu:

Wananchi wasiokuwa na hatia hugandamishwa na wenye nguvu (weupe) katika kudai haki zao ili wajibinafshe wenyewe. Weupe hutaka kudumisha nchi zao na maisha yao binafsi na kuacha Afrika yetu katika masanga na kukosa haki zetu. Haki hukosekana barani Afrika kwa sababu hatuna uwezo na nguvu za kupambanana wasiopenda haki (weupe) kwa sababu hutengeneza silaha na kuiumia silalia hizokutukandamiza.

Kutokana na mataifa ya nje kuingilia maswala ya ndani ya nchi za Kiafrika. Ukoloni mamboleo ni chanzo cha ukosefu wa haki kwa kuwa wanatawaliwa nawazungu hawatoi haki kwa waafrika hii\yo haki yao inapotea na kubakikuhangaika.

(Alama 05)

- ii) → Uongozi mbaya - kuonewa na kuongozwa na wazungu
→ Tanzania / vifo — waafrika wanapoteza uhai kutokana na kudai haki.
→ Nchi za Afrika zinaonewa na nchi za ughaibuni.
→ Vita kutokana na kudai haki kwa Waafrika.
→ Uchochezi kutokana na shirikizo la watu weupe wanaotengeneza bunduki namabomu.
→ Kuna pia maudhui ya tamaa na ubinafsi.
→ Kuna maudhui ya uzalendo: kwa mfano Nelson Mandela, Mwalimu Nyerere.
→ Kwame Nkrumah, Muhamah Ghadati n.k wanazipenda nchi na waiu wao,
→ Kuna maudhui ya haki. Waafrika wanadai haki zao.

(Alama 08 – mbili kwa kila)

- iii) → Nyerere amechangia kwa kuhamazisha umoja wa nchi za Afrika mashariki.
→ Nyerere alianzisha maendeleo kwa kuunganisha nchi zote tatu kiuchumi. kisiasa na kiutamaduni.
→ Alichangia kwa kugombea au kupigania uhuru wa nchi za Afrika mashariki k.m Tanganyika na kuziunganisha kama Zanzibar na Tanganyika na kuituma Tanzania.

SEHEMU B: NATHARI

- 2i) Umhimu wa kila mtu kujua hali yake kuhusiana na ukimwi.

- Utapata matitabu bora kabla kupooza na labda kufa. (Alama 03)
- 2ii) Hatua jamii inafaa kuchukua ili kushughulikia maslahi ya watu kama Jeni?
- Kuwatafutia malezi bora kwa watu wahibikaji.
 - Kuwapa msaada wa elimu.
 - Mayatima kupata mahisani wajibikaji kama wale walimu.
 - Kuelimishwa kuhusu hekima na heshima kwa watu.
- (Alama 06 →mbili kwa kila.
- 2iii) Maana ya methali zifutazo kama zilivyotumika katika hadithi.
- (a) Akistaajabu ya Musa anayaona ya firauni.
Ukishangaa madogo na makubwa je? Yapo)
- (b) Chanda chema huvikwa pete.
- Jambo zuri husifiwa na hushangiliwa ili liweze kufana zaidi.
- 2iv) Maana ya nahau hizi (Alama 10 →tano kwa kila)
- (a) Alyewaacha mkono – Aliyekufa
- (b) Shingo upande
- Bila kupenda
 - Kwa kufanyaje.
- (c) Alivunja ungo.
- Kuanza kwenda mwezini
 - Kupata utu uzima kwa mtoto wa kike aonapo hadhi kwa mara ya kwanza.
- (d) Hiari – Kubali bila kulazimishwa / fanya ridhaa (penda au changua)
- (e) Kula yamini – Kutamka kwa jina la Mungu ili kuthibitisha usemalo.
- (f) Kata kauli
- Kufanya uamuzi
 - Kuamua
- (g) Funda vibwebwe – Kufanya kazi kwa bidii
- (h) Jua la feni lilikuwa limekucha – siku za maisha ya furaha yake zilikuwa zimeisha (mwisho wa maisha duniani)

(i) Mguu mmoja kaburini, mwingine duniani.

- Kuwa mahututi
- Kuwa karibu kufa.

(j) Jikaza Kisabuni

- Kujitahidi
- Kufanya bidii.

(Alama 10 → Moja kwa kila

2v) Mafunzo kutokana na hadithi

- Kujikinga magonjwa k.m. kinga ni bora kuliko matibabu.
- Kuwa mwaminifu.
- Kuwa mwenye hekima
- Mvumilivu na mwenye matumini.
- Msikivu k.m. asiyekikia la mkuu huvunjika guu.
- Kutoshawishika haraka
- Kutokuwa na tama.
- Kuwa mwajibikaji
- Kuwa muazi
- Kutoiga tabia ya ulevi, kuvuta dawa za kulevya na kunusa gundi.
- Kuwa mtu wa kufuata wosia wa wazee.
- Kutopenda rah asana.
- Mtu asiyekuwa na haraka ya mkuchua ushauri au maagizo hasa kutoka kwa kijana wa umri wako.
- Mateso ni ya muda mchache.
- Kutokata tama.

(Alama 06 → moja kwa kila)

Tahbihi: Mtahiniwa aandike funzo kutokana na ujumbe kwenye ufahamu.

Apewe alama kwa funzo loloe kulingana na ujumbe kwenye ufahamu.

2vi) Kichwa kingine cha hadithi hii.

- Asiyesikia la mkuu huvunjika guu.

- Madhara ya ukimwi
- Mvumilivu hula mbivu. (Alama 04)

Vipenge vya kuzingatia katika kusahihisha swali la kwanza na pili

- Tambua ujumbe unao tawal makala na urejeele huo kwa kusahihisha
- Jibu lilenge swali
- Zingati mahitaji ya swali
- Hakikisha kuwa mtahiniwa amejibu maswali kulingana na muktadha wa taarifa ya makala.
- Mtahiniwa ajibu maswali kikamilifu. (kwa sentensi).

MALENGA WA KARNE MOJA: Ahmed

Ama

3. Majibu

- (a) Shairi hili ni takhimisa.
Lina mishororo mitano katika kila ubeti.
- (b) Mambo matatu muhimu ambayo lazima binadamu awe nayo ni;
 - (i) Kuwako na jinsia ya kike na kiume – kuwa mke au mume.
 - (ii) Awe na imani ya dini.
- (c)
 - (i) Kuwako na jinsia ya kiume na kike kutusaidia kuendeleza kizazi.
 - (ii) Kasilmali itamwezesha mtu kujikimu maishani.
 - (iii) Dini humletea amani, anakuwa hana shaka.
- (d) Shairi hili ni ukaraguni. Kina cha kti kinabadilika na kiria cha mwisho kinabadilika.
- (e) Mambo muhimu kwa binadamu ni kuwepo kwa utu; kuwepo mume na mke; kuwa na rasilmali ya kujikimu maishani na imani ya dini.
Ni lazima tuyakabili maishani tupende tusipende hadi siku tutakapoaga dunia.

- (f) (i) Adimu – haba isiyopatikana kwa urahisi / kosekana.
(ii) Adhimu – Muhimu

Au

4. **Majibu**

Muundo wa shairi (Sura ya nje shairi)

→ Shairi hili ni tarbia – lina mishororo mine kwa kila ubeti.

→ Kwa mujibu wa vina linatupa bahari ya ukaraguni.

→ Kwa mujibu wa mizani lintupa mtririko.

Vina				Mizani			
i,	u	a	u	8.	8	8.	8
i,	u	a	u	8,	8	8.	8
i,	u	a	u	8.	8	8.	8
u,	u	a	u	8.	8	8.	8
				8	8.	8	8
a,	u	a,		8,	8	8.	8
a,	u	a,		8,	8	8.	8
a,	u	a,		8,	8	8.	8
a,	u	a,		8,	8	8,	8
a,	u	a,					
i,	u			8,	8		
i,	u			8,	8		
i,	u			8,	8		
u,	a			8,	8		
				8.	8		

→ Kwa mujibu wa vipande ni mathnawi; Una ukw-api na utao.

Ukwapi

Amekuwa mshabiki, Hakikishi haonyeki, Hapa pangu simtaki, Kila mpenda maovu.

Utao

kwa yaso magumu uchao ni ushupavu hunipami maumipavu ni kwamba kasha yatonda.

Shairi lina jumia ya beti tano

Ubeti

- Mizani 16 kwa kila mshororo
- Yaani 8 kwa kila kipande.
- Mizani 64 kwa kila ubeti.
- Nizani 32 kwa kila kipande.

Mtindo Uupekee wa mshairi)

Msemo km uchao ni ushupavu. (Alama 10 → moja kwa kila)

(b) Ujumbe wa mwandishi kutokana na shairi

- Ushabiki kwa mambo yasiyo ya maana.
- Mpenda nmaovu ni lazima ytenda.
- Mtenda maovu haonyeki.
- Mtenda maovu huganya mambo ya upotevu na hulema kwa hayo.
- Mtenda maovu huchimba misingi ya ponza, fedheha na uchukivu.
- Mtenda maovu si rahisi kutambua mema ni mtovu kila mara.
- Mtenda maovu pia hasemwi wala habiliki.
- Uovu huleta migogoro. (Alama 10→mbilikwa kila)

(c)Uhuru wa mshairi katika shairi (Idhini ya ushairi)

Inkisari

- Uhuru wa kufupisha neno ili kuwa na urari wa mizani. (Alama 02)

Mfano

- Hunipami
- Metia

- Lichwapo

- Muuze

(Alama 02)

Mazda

Uhuru wa kurefusha neno ili kuwa na urari wa mizani.

(Alama 02)

Mifano

- Maumipavu

- Kuyaambaa

(Alama 04 → mbili kwa kila)

- (d) Mkanywa asiye kubali hyleta matata. Akikanywa kwa uzuri na hata ikiwa kwa ubaya, huleta vurugu. Mtenda maovu mpaka huyatenda.

5. **MALENGA WA ZIWA KUU (Wallah Bin Wallah)**

Ama

- (a) Muundo wa nje wa shairi.

Hii ni sura ya nje ya shairi.

- Aina - Tarbia

- Bahari ya - Ukara.

- Idadi ya mishororo - minne kwa kila ubeti.

- Kibwagizo - Timiza nguzo na suna, binadamu ni ibada.

- Vina - Vipangwe kwa njia inayofaa k.m

Ubeti wa kwanza

da, na

da, na

da, na

na, da

Ubeti wa tatu

li, na

li, na

li, na

na, da

Ubeti wa pili

la, na

la, na

Ubeti wa nne

la, na

la, na

la, na

la, na

Ubeti wa tano

za, na

za, na

za, na

na, da

la, na

na, da

Ubeti wa sita

ka, na

ka, na

ka, na

na, da

- Mizani

Mizani – 16 kwa kila mshororo (kuna urari wa mizani)

- Vipande

Kuna ukwapi na utao.

(Alama 10 → moja kwa kila)

(b) Maana ya:

(i) Ibada – tendo la kumwabudu mungu.

(ii) Suna – Kitendo cha hiari thawabu.

(iii) Kafiri – mtu asiyeamini dini yoyote.

(Alama 03 → moja kwa kila)

(c) - Sitiari

- Jazanda

- Semi

- Mtiriko wa vitushi

- Taswira

(Alama 12 → tatu kwa kila)

Au

6. (a) Mshairi au mtunzi anayetunga shairi ambalo halina urari wa vina.

(Alama 05)

(b) - Tarbia – mishororo minne.

- Bahari ya ukaraguni.

- Mathnawi – vipande viwili (ukwapi na utao)

- Kimalizio – mwisho wenye ujumbe tofauti.

- Mizani – 16 kwa kila mshororo.

(Alama 12 → mbili kwa kila)

(c) **Sifa za mzalendo halisi**

- Kuipenda nchi yake.
- Kuwapenda watu wa nchi yake.
- Uzalendo ni upole.
- Kufanya kazi kwa harambee.
- Kutobaguana.
- Kupenda kazi.
- Mzalendo mwema hana ubishi na vituko. (Alama 06 → moja kwa kila)

(d) Mambo yanayokwamisha uzalendo.

- Kutopenda hali yako.
- Ukabila.
- Kutofanya kwa harambee (utengano)
- Kutopenda kazi yako.
- Kutopenda lugha yako.
- Kuua na moyo dhaifu. (Alama 10 → mbili kwa kila)

MWISHO